

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ»

I. Загальна інформація

Заклад вищої освіти	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет	Філології, історії та політико-юридичних наук
Кафедра	Кафедра політології, права та філософії
Освітня програма	«Середня освіта (Інформатика)»
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Курс/семестр	3 курс, 5 семестр
Мова навчання	Українська мова
Розробники	Кандидат філософських наук, доцент Кушерець Т.В. Кандидат філософських наук, доцент Баранова Н.М.
Затверджено	Засіданням кафедри політології, права та філософії, протокол №1 від 28.08.2024 р.
Обсяг дисципліни	<i>Денна форма:</i> 4 кредити ЄКТС відповідає 120 академічним годинам з яких 40 год. – аудиторне навантаження (лекції – 20 год., практичні роботи – 20 год.), 80 год. – самостійна робота. <i>Заочна форма:</i> 4 кредити ЄКТС відповідає 120 академічним годинам з яких 12 год. – аудиторне навантаження (лекції – 6 год., практичні роботи – 6 год.), 108 год. – самостійна робота.
Статус дисципліни	обов'язкова

«Філософські студії» – це інтегрований курс, що включає в себе комплекс з трьох філософських дисциплін: безпосередньо філософії, етики та естетики. Курс філософія є особливим осмисленням природного та духовного світу з позицій виявлення їх універсальних рис, ознак та характеристик. Самоцінність і самобутність філософії полягає у самій постановці питань щодо загальних та особливих принципів буття. Вивчення філософії передбачає ґрунтовну гуманітарну підготовку: знання всесвітньої та вітчизняної історії, громадянською освітою, знайомство з основами психології та культури. Теоретичні та методологічні основи філософії дадуть вам можливість зрозуміти філософію як методологію наукового пізнання, культурний спадок людства та його духовне надбання, яке виступає невід'ємною складовою життя сучасного суспільства в різних його сферах. Філософська обізнаність та знання конкретних предметів надає можливість застосувати їх у професійній діяльності.

II. Компетентності та результати навчання

2.1. Компетентності

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Середня освіта (Інформатика)» сприяє набуттю здобувачами програмних професійних компетентностей:

ЗК1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК2. Здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проєкти індивідуальних і колективних дій (соціальна компетентність).

ЗК3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і

досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (культурна компетентність).

ФК5. Здатність керувати власними емоційними станами, етичним розвитком і вихованням учнів (емоційно-етична компетентність).

2.2. Результати навчання

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Середня освіта (Інформатика)» сприяє досягненню здобувачами таких програмних результатів навчання:

ПРН1. Уміння керуватися у своїй діяльності на сприяння сталому розвитку, верховенство права, дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН2. Уміння поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань освітньої програми з урахуванням загальнолюдських цінностей, безпеки для себе та спільноти, суспільних, державних та виробничих інтересів, формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти в рамках відповідальності та автономії.

ПРН3. Знання і прийняття національних та загальнолюдських цінностей, толерантності, адаптивності до культурного середовища.

III. Методи та засоби навчання

3.1. Методи навчання

Вивчення курсу «Філософські студії» передбачає використання активних та інтерактивних методів навчання (різні види обговорення (лекції з елементами діалогу, дебати, мозковий штурм, семінари з використанням інтерактивної гри, методи оцінювання і самооцінювання, планування тощо). Крім того, вивчення курсу базується на використанні комунікативних методів, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем). При цьому комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві (під час лекцій), в активних методах ініціатива належить студентіві, який активно контактує з викладачем. Активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл) та індивідуальні (інтерв'ювання, вільний діалог). Активно використовується текстологічні методи, що включають набуття знань з фахової літератури (монографії, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей тощо).

3.2. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Папка з методичними рекомендаціями з філософії в електронному варіанті на унікумі / Укл.: Баранова Н.М. / Опорний конспект лекцій.

IV. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Анотація змісту за темами

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Філософія, її предмет і роль в житті суспільства

Філософія як любов, як тип світогляду, як наука. Об'єкт і предмет філософії. Проблема людини і світу в історії філософії. Суспільна свідомість і її структура. Духовне життя суспільства і духовний світ особи.

Історичні типи світогляду: міфологія, релігія та філософія. Значення і функції філософії.

Тема 2. Основні етапи розвитку філософії

Історичні передумови виникнення філософії. Філософія Давнього Сходу. Філософська

думка давньої Індії та Китаю. Антична філософія. Філософія Демокріта, Сократа, Платона, Аристотеля тощо. Філософські школи цього періоду.

Середньовічна філософія. Теоцентризм філософії середніх віків. Пізнання як одкровення. Дискусія про універсальність реалізм – номіналізм. Християнська антропологія.

Філософія Київської Русі. Джерела вітчизняної філософії. Явище Софії. Буття і пізнання як промисел Бога. Людина і мікрокосмос.

Філософія Відродження. Антропоцентризм філософії епохи Відродження. Боротьба матеріалістичних тенденцій з ідеалізмом.

Філософія Нового часу. Основні особливості Європейської філософії XVII – XVIII століть. Дилема емпіризму і раціоналізму у філософії Нового часу. Механістична наукова картина світу. Проблеми людини, суспільства, держави. Філософія Просвітництва: основні особливості і видатні діячі епохи. Особливості Просвітництва в Україні. Г.Сковорода – філософ-просвітитель.

Європейська філософія XIX століття. Німецька класична філософія. Її місце та роль в розвитку світової філософської думки. Природничо-наукова картина світу і філософська система І.Канта. Філософія І.Фіхте. Естетичний пантеїзм Ф.Шеллінга. Розвиток діалектичного методу у філософії Г.Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха.

Марксизм в XX столітті. Формування філософії марксизму. Основний зміст і особливості філософії марксизму. Історична доля марксизму.

Боротьба світоглядів у вітчизняній філософії XIX-XX століть. Особливості розвитку української філософії в XIX-XX ст. Розвиток матеріалістичних ідей в Україні. Філософія І.Франко. Ідеалізм у вітчизняній філософії XIX ст. Філософія П.Юркевича.

Філософія XX століття. Особливості сучасної філософії. Неопозитивізм. Екзистенціально-антропологічна філософія. Релігійна філософія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 4. Онтологічні проблеми в філософії

Що є буття? Основні сфери і протиріччя буття. Особливості і форми існування об'єктивної сфери буття. Рух, простір, час.

Буття і матерія, їх взаємозв'язок. Матерія. Становлення й еволюція уявлень про матерію. Філософське поняття матерії. Сучасна наука про структуру й властивості матерії. Атрибути матерії.

Тема 5. Діалектика як теорія розвитку і метод пізнання

Поняття діалектики, її основні принципи. Становлення діалектичних ідей в історії людського пізнання. Основні принципи діалектичного методу пізнання. Система діалектики. Закони діалектики. Категорії діалектики. Поняття про категорії. Одиначне, особливе і загальне; сутність і явище; причина і наслідок; необхідність і випадковість; зміст і форма; ціле й частина. Елемент, структура, система.

Тема 6. Гносеологічні проблеми у філософії

Гносеологічна проблема в історії філософської думки. Діалектичний характер процесу пізнання: протиріччя об'єктивного і суб'єктивного в пізнанні. Моделі процесу пізнання (метафізична, агностицизм і діалектична моделі; протиріччя почуттєвого і раціонального в пізнанні. Рівні і форми процесу пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення; судження, умовивід). Абстрагування як основа процесу мислення; протиріччя абсолютної і відносної істини. Практика критерій істини. Специфіка наукового пізнання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 7. Етика: предмет і значення.

Поняття «етика». Історія становлення поняття. Класифікація напрямків та форм етики. Натуралізм та ідеалізм. Предмет вивчення етики (мораль, моральність). Етика в системі філософських знань Мораль як практично- оціночний спосіб відношень людини до дійсності. Мораль в сфері протиставлення Добра і Зла. Актуальні проблеми етики та їх значення в сучасних умовах.

Тема 8. Сутність, структура та функції моралі.

Сутність моралі. Мораль як форма духовного життя, універсальний Спосіб регуляції, який має загальнолюдський сенс і конкретно-історичний зміст. Властивості моралі. Конвенціональні теорії моралі. Антиномічність моралі.

Структура моралі. Багатоярусність структури моралі. Моральна свідомість. Моральна дія (без дія). Моральне відношення.

Функції моралі. Емпіричний рівень – пізнати мораль. Теоритичний рівень – описати мораль. Прикладний рівень – навчити моралі.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 9. Предмет і генезис естетики як науки. Категоріальний апарат естетики.

Естетика як наука філософського циклу. Походження поняття «естетика». Баумгартен про специфіку науки естетики. Ознаки науковості естетики. Об'єктивність як головна настанова естетики. Предмет вивчення естетики. Імпліцитна та експліцитна естетика. Історія розвитку естетичної думки.

Метакатегорії естетики: гармонія і міра; прекрасне і потворне; піднесене, героїчне, низьке; естетичне.

Тема 10. Мистецтво як сфера естетичної діяльності людини.

Особливості естетичної діяльності людини. Форми та результати естетичної діяльності. Походження терміну «мистецтво». Сутність мистецтва. Мистецтво як форма вираження естетичного досвіду. Основні види мистецтва. Природа художнього образу. Символ основа художнього образу. Образ і безобразне. Естетичне втілення художнього образу. Естетичне сприйняття художнього образу.

4.3. Тематика аудиторних занять та самостійної роботи

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Філософія, її предмет і роль в житті суспільства	2	2
2.	Основні етапи розвитку філософії	4	2
3.	Онтологічні проблеми в філософії	2	
4.	Діалектика як теорія розвитку і метод пізнання	2	
5.	Гносеологічні проблеми у філософії	2	
6.	Етика: предмет і значення	2	2
7.	Сутність, структура та функції моралі	2	
8.	Предмет і генезис естетики як науки. Категоріальний апарат естетики	2	
9.	Мистецтво як форма естетичної діяльності людини	2	
Разом		20	6

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Філософія, її предмет і роль в житті суспільства	2	2
2.	Основні етапи розвитку філософії	4	2
3.	Онтологічні проблеми в філософії	2	
4.	Діалектика як теорія розвитку і метод пізнання	2	
5.	Гносеологічні проблеми у філософії	2	
6.	Етика: предмет і значення	2	2
7.	Сутність, структура та функції моралі	2	
8.	Предмет і генезис естетики як науки. Категоріальний апарат естетики	2	
9.	Мистецтво як форма естетичної діяльності людини	2	
Разом		20	6

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Філософія, її предмет і роль в житті суспільства	8	12
2.	Основні етапи розвитку філософії	16	12
3.	Онтологічні проблеми в філософії	8	12
4.	Діалектика як теорія розвитку і метод пізнання	8	12
5.	Гносеологічні проблеми у філософії	8	12
6.	Етика: предмет і значення	8	12
7.	Сутність, структура та функції моралі	8	12
8.	Предмет і генезис естетики як науки. Категоріальний апарат естетики	8	12
9.	Мистецтво як форма естетичної діяльності людини	8	12
Разом		80	108

V. Система оцінювання

5.1. Форми проміжного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни «Філософські студії» здійснюється на основі результатів проведення поточного, модульного (тематичного), кредитного і підсумкового оцінювання знань.

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал з дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів модулів, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Індивідуальний проєкт: опрацювання першоджерела з власними коментарями; есе (власне бачення проблеми).

Формами поточного оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на семінарських заняттях, виконання студентами різних видів письмових робіт.

Завданням *підсумкового контролю* є перевірка глибини засвоєння студентами програмного

матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність використання набутих знань.

Студенту ставиться оцінка з вивчення дисципліни за умови, що за результатами семестрового оцінювання знань він отримав 60 і більше балів.

Якщо за результатами семестрового оцінювання знань студент отримав менше 60 балів, дисципліна йому не зараховується й розглядається як академічна заборгованість.

5.2. Критерії поточного (формульованого) оцінювання

Бали	Результат навчання, що оцінюється
6	Філософія, її предмет і роль в житті суспільства
12	Основні етапи розвитку філософії
6	Онтологічні проблеми в філософії
6	Діалектика як теорія розвитку і метод пізнання
6	Гносеологічні проблеми у філософії
6	Етика як філософська наука
6	Найвищі моральні цінності
6	Предмет і генезис естетики як науки. Категоріальний апарат естетики
6	Мистецтво як форма естетичної діяльності людини
10	Опрацьовані першоджерела з власними коментарями; есе (власне бачення проблеми)
30	Іспит
100	Разом

5.3. Критерії проміжного та підсумкового оцінювання

Форм роботи	Критерії оцінювання	Розподіл балів
Практичне заняття	Високий. Здобувач має глибокі, міцні, системні знання, уміє застосовувати знання для виконання творчих завдань, самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і обстоювати особисту позицію.	6
	Достатній. Здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, основні закономірності, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, виконує розумові операції (аналіз, абстрагування, узагальнення тощо), виправляє допущені помилки, вміє робити висновки, відповідь правильна, логічна, обґрунтована, але без власних суджень.	5
	Середній. Здобувач правильно відтворює навчальний матеріал, знає основні теорії та факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії.	3-4

	Початковий. Здобувач відтворює частину навчального матеріалу, виконує елементарні завдання з допомогою викладача.	0-2
ІНДЗ (есе)	Обґрунтування актуальності обраної теми та форми	1
	Повнота розкриття теми	2
	Логічність та доказовість	2
	Оформлення	1
	Власна оцінка роботи (рефлексія)	1
	Оформлення навчального проєкту	1
	Презентація та захист роботи	2
	Разом	0-10
Іспит	Високий. Здобувач має глибокі, міцні, системні знання, уміє застосовувати знання для виконання творчих завдань, самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і обстоювати особисту позицію.	27-30
	Достатній. Здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, основні закономірності, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, виконує розумові операції (аналіз, абстрагування, узагальнення тощо), виправляє допущені помилки, вміє робити висновки, відповідь правильна, логічна, обґрунтована, але без власних суджень.	24-26
	Середній. Здобувач правильно відтворює навчальний матеріал, знає основні теорії та факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії.	18-23
	Початковий. Здобувач відтворює частину навчального матеріалу, виконує елементарні завдання з допомогою викладача.	0-17

VI. Рекомендовані джерела інформації

1. Андрій Дахній Нариси історії західної філософії XIX-XX ст. / Андрій Дикий Вид-во: Львівський національний університет імені Івана Франка. – 2015. – С. 488
2. Андрій Дахній Мартін Гайдеггер та екзистенційна філософія /Андрій Дахній Вид-во: Львівський національний університет імені Івана Франка. – 2015. – С. 250
3. Баранова Н.М., Кушерець Т.В. Філософські студії. Навч. посібник. – Ніжин. – Вид. НДУ ім. Миколи Гоголя. – 2022.
4. Баранова Н.М. Етика. Навч. посібник. – Ніжин. – 2017
5. Баранова Н.М. Естетика. Навч. посібник. – Ніжин. – 2010
6. Баранова Н.М. Етика та естетика. Навч. посібник.– Ніжин. – 2016
7. Вікторія Шамрай Модерне суспільство: від ліберальної і тоталітарної утопій до мережної соціальності /Вікторія Шамрай Вид-во: НАН України . – 2015. – С. 306
8. Ларс Свендсен Філософія свободи /Ларс Свендсен Вид-во: Ніка-Центр. – 2916. – С. 336
9. Ларс Свендсен Signatura rerum: ключі від усіх речей. До методології Джорджо Агамбена /Олександр Тимофеев Вид-во: Lulu Press – 2021.- С.146
10. Тарас Лютий Пригоди філософських ідей Західного світу /Тарас Лютий Вид-во: Темпора. 2019. – С. 384

Питання до екзамену

1. Поняття форми та змісту філософії.
2. Умови та причини виникнення філософії.
3. Поняття світогляду та методології.
4. Історичні типи світогляду. Основне світоглядне питання.

5. Історичні типи філософії.
6. Структура та функції філософії.
7. Онтологія як вчення про буття.
8. Поняття «буття»: історія проблеми.
9. Поняття екзистенції.
10. Поняття «субстанція» та «акциденція».
11. Поняття «матерія». Принцип збереження матерії.
12. Поняття «рух». Єдність матерії та руху.
13. Простір і час.
14. Діалектика як вчення про розвиток і пізнання.
15. Системи діалектики.
16. Гносеологія як філософська дисципліна.
17. Основні типи пізнавального відношення людини до світу.
18. Поняття мислення, методу мислення, руху мислення.
19. Рівні та форми мислення.
20. Індукція та дедукція.
21. Прийоми та методи мислення.
22. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження.
23. Гіпотеза та інтуїція.
24. Поняття практики. Суспільна природа практики.
25. Практика і пізнання.
26. Поняття «істина». Системи істини.
27. Класична концепція істини.
28. Некласичні концепції істини.
29. Об'єктивна та абсолютна істина.
30. Геоцентрична та геліоцентрична «картини світу».
31. Ейштейнівська «картина світу».
32. Неейштейнівська «картина світу».
33. Проблема виникнення життя.
34. Проблема походження людини та суспільства.
35. Проблема походження свідомості.
36. Суспільна свідомість та її форми.
37. Поняття «природа» та «культура».
38. Історичні форми спільності людей.
39. Поняття прогресу. Прогрес і свобода.
40. Проблема людини в філософії.
41. Проблема соціальних ролей та соціалізації.
42. Суспільство та культура.
43. Культура і цивілізація.
44. Цінності та їх роль в житті суспільства.
45. Етика як філософська наука.
46. Сутність, структура та функції моралі.
47. Моральні цінності.
48. Предмет естетики та його проблемне поле.
49. Моральні цінності.
50. Категоріальний апарат естетики.

51. Мистецтво як форма естетичної діяльності людини.